

בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

1. אמת ליעקב בישראל, חל"צ 516288420

2.

3.

ע"י עו"ד יצחק בם, מ.ר. 39018 מרח' הגורן 5, אפרת
טל' 054-7546790, פקסמייל 026738931;
דוא"ל itzikbam@gmail.com

(העותרת)

נגד

1. שר הביטחון

2. ראש המטה הכללי של צה"ל

3. מפקד אגף כוח אדם של צה"ל

4. היועצת המשפטית לממשלה

ע"י ע"י פרקליטות המדינה, מח' בג"צים
רח' צלאח-א-דין 29, ירושלים,
טל: 02-6466950, פקס: 02-6467011

(המשיבים)

עתירה דחופה לצו על תנאי

זוהי עתירה לצו על תנאי שיורה למשיבים לבוא וליתן טעם:

א. לא ינגישו את הליכי ההתייצבות, המיון והגיוס לצעירים נעדרי אוריינות דיגיטלית, בין היתר על ידי העמדת מספר פקס ייעודי לפניות והעברת מסמכים לשכוח הגיוס והעמדת קו טלפון ייעודי עם מענה אנושי ריאלי (כלומר כזה הניתן תוך זמן המתנה סביר ולגופו של עניין), כך שצעירים נעדרי אוריינות דיגיטלית יוכלו לקבל מידע, להגיש מסמכים ולתקשר עם מיט"ב באמצעות טלפון ופקס, והכל בהתאם לחוק תקשורת דיגיטלית עם גופים ציבוריים.

ב. מדוע צווים מכוח סעיף 12 לחוק שירות ביטחון, והסנקציות האישיות בגין אי-התייצבות לצו ראשון, או לצו גיוס של צעירים שהיו רשומים כתלמידי ישיבות, לא יושהו (ויושעו) עד להנגשה של הליכי ההתייצבות, המיון והגיוס לצעירים נעדרי אוריינות דיגיטלית.

אלה נימוקי העתירה בתמצית:

א. תמצית

1. בעקבות פסק הדין בבג"צ 6198/23 התנועה לאיכות השלטון נ' שר הביטחון, (פורסם באר"ש, 25.06.24), החלו רשויות הצבא להוציא אלפי צווי גיוס למי שהוגדרו קודם לכן כבני ישיבות, אשר עליהם חלק פרק ג1 לחוק שירות ביטחון, תשמ"ו-1986. צווים אלה אמורים להישלח למיועדים לשירות ביטחון בדואר לפי הכתובת הרשומה במרשם האוכלוסין. תחילה נדרשים המיועדים לשירות ביטחון

להתייצב לרישום ובדיקת כושר רפואי. עובר לבדיקת כושר רפואי נדרשים המלש"בים למלא שאלון רפואי ולצרף אליו מסמכים רלוונטיים.

2. היחידה המבצעת מטעם הצבא את הליכי הרישום, המיון והגיוס הנה יחידת מיט"ב היושבת בבסיס תל השומר ואשר לה שלוחות בדמות לשכות גיוס בירושלים, באר שבע, חיפה וטבריה. יחידת מיט"ב עברה תהליך של דיגיטציה, כך שכל ההתקשרות של המלש"בים עמה – קבלת מידע, הגשת בקשות ומסמכים אישיים ורפואיים, מילוי טפסים וכיוצא באלה נעשה על גבי פלטפורמה דיגיטלית באתר מיט"ב ובאמצעות אזור אישי באתר.

3. האוכלוסייה החרדית, בייחוד אוכלוסיית תלמידי הישיבות בגילאי הגיוס, הנה אוכלוסייה בעלת אוריינות דיגיטלית נמוכה ביותר. בהתאם לנתונים של המכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית בראשות פרופ' שי שטרן רק ל-52% ממשקי הבית החרדים יש חיבור לאינטרנט ורק ל-36% יש טלפון חכם. בפרט, מדיניות של הישיבות החרדיות היא לדרוש מתלמידיהן להימנע משימוש בטלפון חכם ובאינטרנט בשל החשש כי כלים אלה יגרמו לחשיפה לתכנים שאינם הולמים את אורח חייהם ועיסוק בהם יבוא על חשבון זמן הלימוד.

4. הליכי הרישום, המיון והגיוס אינם נגישים אפוא לאוכלוסיית הצעירים החרדים, מכיוון שבעוד הצבא דוגל בדיגיטציה מקסימלית, הצעירים החרדים נעדרים כלים להתחבר לפלטפורמות הדיגיטליות ואין להם אוריינות דיגיטלית. לעומת זאת, הכלים ה-"מסורתיים" – פקס וטלפון אינם פועלים כדבעי. מספר הפקס המופיע על הצווים אינו תקין, מענה טלפוני הנו בעיקר תיאורטי, מכיוון שעמדת טלפון אחת רחוקה מלהספיק כדי לתת מענה לפניות. מי שבכל זאת מצליח לקבל מענה, למשל על ידי הגעה פיזית ללשכת גיוס עם המסמכים, נדרש להעלות את המסמכים באתר האינטרנט.

5. התנהלות זו של הצבא לא רק תמוהה, אלא היא נוגדת את החוק. לפי חוק תקשורת דיגיטלית עם גופים ציבוריים, תשע"ח-2018, גוף ציבורי חייב לאפשר את הפנייה אליו באמצעות פקסימיליה, דבר שלא נעשה בפועל על-ידי צה"ל.

6. היעדר אפשרות לתקשר עם צה"ל באמצעות פקסימיליה, טלפון ואף על ידי התייצבות עם המסמכים בלשכת גיוס פוגע באפשרותם של המלש"בים נעדרי אוריינות דיגיטלית לקבל מידע על הליכי הגיוס (כולל על מועדי ההתייצבות והדרישות ממקבלי הזימונים) ולהעביר מסמכים רלוונטיים לרשויות הצבא על מנת למצות את זכויותיהם בהליכי הרישום, המיון והגיוס.

7. התנהלות זאת נוגדת את החוק ופוגעת בעקרון השוויון. המשיבים מתייחסים לכל המלש"בים בצורה אחידה ומפנים את כולם לאפיקים דיגיטליים, בעוד המלש"בים החרדים נעדרים כלים ואוריינות דיגיטלית, באופן שמציב בפניהם מחסום קשה בפני שיתוף הפעולה עם הליכי הרישום, המיון והגיוס.

8. בעקבות היעדר נגישות של הליכי הרישום, המיון והגיוס לצעירים נעדרי אוריינות דיגיטלית, רבים מהם קיבלו את צווי ההתייצבות באיחור, לאחר שעבר מועד ההתייצבות, וזאת בשל היעילות

המיוחדת בה פועלת חברת דואר לישראל. צווים נשלחים לרוב בדואר רגיל, כך שאין שום אפשרות לוודא את קבלתם וחזקת מסירה לא חלה עליהם.

9. מלש"בים רבים בני החברה החרדית אשר קיבלו צווים ושאלונים רפואיים, לא הצליחו להעביר לרשויות הצבא מסמכים רלוונטיים אודות כושרם הבריאותי ומצבם, באופן שמנע את האפשרות לקבוע את כושרם הרפואי ואת התאמתם לשירות.

10. כנגד צעירים אשר לא התייצבו במועד הוצאו צווים על פי סעיף 12 לחוק שירות ביטחון, המאפשרים להמשיך בהליכי הגיוס ולקרוא לו להתייצב חרף אי-קביעת כושרו לשירות צבאי. צו לפי סעיף 12 מונע את יציאתו של המלש"ב מן הארץ. מי שממשיך לא לשתף פעולה עם הליכי המיון והגיוס עלול להיות מוכרז כעריק, להיעצר ולהישפט.

11. כל עוד צה"ל אינו פועל בהתאם לחוק ואינו מאפשר נגישות להליכי הרישום, המיון והגיוס לבעלי אוריינות דיגיטלית נמוכה, כלומר אינו מאפשר בפועל הגשת מסמכים וקבלת מידע באמצעים המסורתיים של הטלפון והפקס, אין כל הצדקה לראות בצעירים בני החברה החרדית כמי שלא משתף פעולה עם הליכי הגיוס, להוציא נגדם צווים מכוח סעיף 12 לחוק שירות הביטחון ולהטיל עליהם את הסנקציות הנובעות מכך.

12. תיקון המצב דורש שתי פעולות דחופות. ראשית, על צה"ל לעמוד בדרישות חוק תקשורת דיגיטלית עם גופים ציבוריים ולהנגיש את הליכי הרישום, המיון והגיוס למלש"בים בעלי אוריינות דיגיטלית נמוכה.

13. שנית, עד להגשת הליכי הרישום, המיון והגיוס לבעלי אוריינות דיגיטלית נמוכה, אין להוציא צווים לפי 12 לחוק שירות ביטחון, או לנקוט בכל סנקציה אישית כלפי מי שלא התייצב לצו ראשון, ויש לבטל את הצווים שהוצאו עד כה.

אלה טעמי העתירה בהרחבה:

ב. הצדדים לעתירה ומיצוי ההליכים

14. העותרת 1 הנה העותרת הנה חברה לתועלת ציבור העוסקת בצרכי הציבור של החברה החרדית. העותרת פנתה למשיבים ביום ה-12.03.2025 בדרישה להנגיש את הליכי הגיוס למלש"בים נעדרי אוריינות דיגיטלית (הפנייה מצ"ב – נספח 1), אך פנייה זו לא נענתה.

15. העותרת 2 הנו צעיר יליד 2002 תושב בני ברק, נשוי ואב לשני ילדים. שני ילדיו של העותר 2 סובלים מנכויות שונות, האחד בדרגת נכות של 150% והשני בדרגת נכות של 75%. העותר אינו עושה שימוש בפלטפורמות אינטרנטיות, או בטלפון חכם. העותר ביקש להעביר לצה"ל מסמכים הנוגעים למצבו ולמצב ילדיו, אך נתקל בחומה דיגיטלית בצורה. כל ניסיונותיו להעביר את המסמכים הנוגעים לו באמצעות פקס עלו בתוהו, כיוון שמספר הפקס המצוין על גבי הצו אינו פעיל. פניותיו החוזרות

והנשנות למיט"ב נענו בכך שהוא נדרש חזור ודרוש להעלות את המסמכים באמצעות האינטרנט של מיט"ב. לעותר אין חיבור לאינטרנט ואין הוא עושה שימוש באפליקציות. אי העמידה של צה"ל בהוראות סעיף 2(ג) לחוק חוק תקשורת דיגיטלית עם גופים ציבוריים לא אפשרה לעותר לשתף פעולה כדבעי עם הליכי הרישום והמיון ולהציג בפני מיט"ב את המסמכים המעידים על מצבו. שניים צווי ההתייצבות שנשלחו לעותר הגיעו לאליו לאחר מועד ההתייצבות המצוין בהם. חרף זאת, כנגד העותר הוצא צו לפי סעיף 12 לחוק שירות ביטחון.

16. העותר פנה בתלונה הן ליועצת המשפטית לממשלה בתלונה על היעדר הנגשה של הליכי הרישום והגיוס לנעדרי אוריינות דיגיטלית. (הפנייה מיום ה-7.4.25 מצ"ב – נספח 2). לפנייה זו הושב לו מטעם היועצת, כי עליו לפנות ישירות לגופים הרלוונטיים (התגובה מיום ה-2.9.25 מצ"ב – נספח 3). כפי הנראה, היועצת יודעת מצוין לרכז צוות האמון על זירוז הליכי הגיוס והפעלת סנקציות כנגד מי שאינם משתפים פעולה עם ההליך, אך נלהבת הרבה פחות להתערב במצבים בהם הרשויות אינן מקיימות את החוק ואינן מנגישות את ההליכים לאוכלוסיית היעד נעדרת אוריינות דיגיטלית.

17. העותר 3 הנו צעיר יליד 2001, נשוי ואב לשני ילדים המתגורר ולומד בישיבה בערד. העותר מתמודד עם מחלת נפש, נכותו הוכרה על ידי הביטוח הלאומי והוא מקבל קצבה בהתאם. לעותר אין גישה לאינטרנט או לטלפון חכם והוא נמנע מלעשות שימוש בכלים אלה בשל טעמים שבאורח חיים והשקפת עולם. כתובתו של העותר הרושמה במרשם אוכלוסין הנה בעיר ערד. אף על פי כן, צה"ל מתעקש לשלוח את הצווים בעניינו של העותר לכתובת הוריו, עמם הוא מסוכסך, בקריית מלאכי. העותר התייצב בלשכת גיוס בבאר שבע והציג את התיעוד הרפואי הנוגע למצבו. אף על פי שהביא את התיעוד, פקידי הלשכה סירבו לקבלו ודרשו כי זה יוגש באמצעות אתר האינטרנט. העותר התגבר על הבושה וביקש מאחד ממכריו לסייע לו להעלות את המסמכים המעידים על מחלת הנפש ממנה הוא סובל לאתר האינטרנט הייעודי של מיט"ב (ובכך לחשוף את מצבו הרפואי-נפשי לסביבתו). אף על פי כן, המסמכים כנראה לא הספיקו לרשויות הצבא והוא נדרש להמציא מסמכים נוספים. כאמור, בשל היעדר אוריינות דיגיטלית והיעדר נגישות של לשכת הגיוס לפניות באמצעות פקסימיליה, העותר מתקשה לספק לרשויות הצבא את התיעוד הנדרש. בעקבות כך, הוצא נגד העותר צו לפי סעיף 12 לחוק שירות הביטחון, לפיו הוא נדרש להתייצב לאלתר בלשכת גיוס. לא ברור מה תועיל התייצבותו לאלתר, כי הרי גם כאשר הוא מגיע פיזית ללשכת הגיוס פקידי הלשכה אינם נכונים לקבל את המסמכים שבידו ודורשים כי אלה יועלו לאתר האינטרנט, אך עצם הוצאת הצו משפיע לרעה על מצבו הנפשי ועל התמודדותו עם המחלה ממנה סובל.

18. המשיב 1 הנו שר הביטחון, הממונה על ביצוע חוק שירות ביטחון, תשמ"ו-1986.

19. המשיב 2 הנו הרמטכ"ל והוא מפקד העליון של צבא הגנה לישראל, לו נתונה הסמכות העליונה ועליו מוטלת האחריות העליונה לכל המתרחש בצה"ל.

20. המשיב 3 הנו ראש אגף כוח אדם בצה"ל והוא המפקד הבכיר שלמרותו סרה יחידת מיט"ב ולשכת הגיוס.

21. המשיבה 4 הנה היועצת המשפטית לממשלה והיא אשר פועלת, מטעמיה היא, להאיץ במשיבים האחרים להוציא באופן מזורז, שלא לומר חפוז, רבבות צווי התייצבות לצעירים חרדים וזאת מבלי שהליכי הרישום, המיון והגיוס הונגשו להם ולו באופן מינימלי בהתאם לדין.

ג. הערה מקדימה ביחס לטרמינולוגיה

22. עניינה של העתירה בהליכי הגיוס של תלמידי הישיבות, אשר עניין גיוסם הוסדר בפרק ג'1 לחוק שירות ביטחון, תשמ"ו-1986, אשר פקע ביום ה-30.06.2023. במסגרת העתירה נתייחס לציבור זה כ-"בני ישיבות". עסקינן בצעירים שנולדו לאחר 16.7.1997 ולא הגיעו לגיל 26 ביום פקיעת פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון.

23. חוק שירות ביטחון מבחין בין יוצאי צבא למיועדים לשירות ביטחון. יוצא צבא הוא אזרח או תושב שמלאו לו שמונה עשרה שנים והוא טרם קיבל פטור משירות ביטחון. מועמד לשירות ביטחון (מלש"ב בעגה הצבאית) הוא אזרח או תושב שמלאו לו שש עשרה וחצי שנים והוא טרם התייצב לשירות וטרם קיבל פטור. בעתירה זו נתייחס לכל "בני ישיבות" כמלש"בים.

ד. עובדות והליכים קודמים

24. ביום ה-25.6.2024 ניתן פסק דין בבג"צ 6198/23 התנועה לאיכות השלטון נ' שר הביטחון, בו בית המשפט הנכבד הזה קבע, כי עם פקיעתו של פרק ג'1 לחוק שירות הביטחון, תשמ"ו-1986, אין עוד מסגרת חוקית המאפשרת לפטור את תלמידי הישיבות מחובת השירות בצה"ל באופן גורף ולכן "על המדינה לפעול לגיוסם, בהתאם להוראות החוק" (סעיף 61 לפסק דינו של המשנה לנשיא פוגלמן).

25. משניתן פסק הדין, המשיבה 4 פעלה במרץ וללא לאות כדי להאיץ במשיבים האחרים לפעול לגיוסם המלא של בני הישיבות. היועצת המשפטית הקימה וריכזה ריכזה צוות מעקב שערך דיונים רבים (לפחות שבעה במספר) לצורך תכלול, תכנון ותיאום של מהלך גיוס החרדים. בעקבות דיוני הצוות ב-04.03.2025 היועצת פנתה לשר הביטחון, הודיעה כי עד אותה עת יעדי הגיוס שהוצבו והוצהרו לא הושגו – רחוק מכך. על כן, דרשה היועצת להגביר את צעדי האכיפה ואת הסנקציות הכלכליות והמנהליות כלפי הפרטים המשתמטים. (הפנייה מצ"ב – נספח 4).

26. על עבודת הצוות בראשות היועצת, על החלטותיו ועל ההליכים שנוקטים המשיבים בהליכי הגיוס למדנו מתצהיר התשובה של המשיבים לצו על תנאי בבג"צ 5819/24 התנועה למען איכות השלטון נ' שר הביטחון, שהוגש לבית המשפט הנכבד הזה ביום ה-05.08.2025 וסוקר את הליכי הגיוס ומתאר את עבודת הצוות בראשות היועצת המשפטית. (תשובה לצו על תנאי מיום ה-05.08.25 מצ"ב – נספח 5).

27. לפי התיאור שמסרו המשיבים הליכי הגיוס עד כה התנהלו כך: למועמד לשירות ביטחון נשלח זימון להתייצבות בלשכת גיוס עם שאלון רפואי (מה שנקרא "צו ראשון"). אם המלש"ב אינו מתייצב, רשויות נשלחים לו שני זימונים נוספים בהפרש של שבועיים לפחות. אם גם זה לא מועיל, רשויות

עושות בירורים וניסיונות איתור של המלש"ב, כולל ניסיונות ליצור עמו קשר טלפוני ואף שיחות טלפון לבני משפחתו. לאחר מכן נשלחת למלש"ב התראה לפני הוצאת צו לפי סעיף 12 לחוק שירות ביטחון. במקביל, לפי הצהרת המשיבים, נעשה "הליך מעמיק לבירור תקינות הזימונים שנשלחו למלש"ב". בסופו של דבר, אם כל אלה לא הועילו, מוצא נגד המלש"ב צו לפי סעיף 12 ("צו 12" בעגה הצבאית). צו זה מאפשר לגייס את המלש"ב בלא עריכת רישום ובדיקות רפואיות עובר לגיוס. בהתאם לנהלים עליהם הוצהר בתשובת המשיבים, צו 12 יוצא לפחות 30 ימים לאחר מכתב ההתראה האחרון ומועד ההתייצבות לגיוס הנקוב בו הנו 45 יום לפחות לאחר תאריך הוצאת הצו.

28. המשמעות המיידית של צו 12 היא עיכוב יציאה מן הארץ, אף לפני הגיעו של תאריך ההתייצבות לגיוס הנקוב בו.

29. מכל המסמכים הנשלחים למלש"ב, רק צו 12 נשלח בדואר רשום, יתר הצווים והזימונים נשלחים בדואר רגיל ועל פי ההצהרה של המשיבים נעשה הדבר לכתובת הרשומה במשרד הפנים. המציאות (למצער, מקרהו של העותר 3) הצהרה זו אינה תואמת את המציאות בכל המקרים.

30. משיבי הצבא עמדו על כך, שביצוע הליך כה יסודי וסדור ביחס לאלפי מלש"בים חרדים יטיל עליהם עומס שלא ניתן יהיה לעמוד בו. לכן, בעקבות עבודת צוות המעקב בראשות היועצת המשפטית לממשלה, החליטו רשויות הצבא לקצר את הדרך מצו ראשון ועד להוצאה של צו 12, הכרזה כמשתמט והטלת סנקציות.

31. כפי שמסרו המשיבים בתצהירם, עבודת צוות המעקב בראשות היועצת המשפטית הביאה לשינוי מדיניות יסודי בהליכי הגיוס. בעוד שבעבר נשלחו למלש"ב עד ארבעה זימונים נפרדים בהפרשים ממושכים יחסית, הוחלט "לצופף" את משלוח הצווים, כך שאלה יישלחו בהפרש של 14 יום זה מזה. עוד הוחלט לוותר על ניסיונות של איתור טלפוני, בירור עם בני משפחה ווידוא של תקינות המשלוח של הזימונים וסיבת אי ההתייצבות.

32. בנוסף, הצוות בראשות היועצת המשפטית הקדיש מחשבה לסנקציות שיש להפעיל כלפי החרדים אשר משתמטים מן שירות הצבאים ואינם מתייצבים בלשכות גיוס. לצד הסנקציות הרגילות – עיכוב יציאה מן הארץ עם הוצאת צו 12, צו מעצר והעמדה לדין משמעתי או פלילי במקרה של אי-התייצבות לשירות בעקבות צו 12, נדונו סוגיות הנוגעות לתיאום בין גורמי האכיפה השונים, שיפור הממשק עם משטרת ישראל ועם רשות האוכלוסין וכן נדונו שורה של תמריצים כלכליים אשר נועדו לפגוע בהכנסות משק הבית של חייבי גיוס ולהשפיע לאורך זמן על יכולתם ליהנות ממנעמי מדינת רווחה. במסגרת הבחינה הועלו רעיונות כגון שלילת הזכאות להנחות בארנונה, שלילת הזכאות לסבסות מסגרות חינוך משלימות לילדים, שלילת הטבות בתחבורה ציבורית וכיוצא באלה.

33. אכן, מחשבה רבה הקדישו בעלי החכמה לסנקציות שיוטלו על החרדים המשתמטים שאינם מתייצבים בלשכות הגיוס בעקבות צווי התייצבות. מחשבה רבה הוקדשה לקיצור ויעול תהליך הזימון לרישום, המיון והגיוס של החרדים, כדי לקצר את הדרך בין צו ראשון לצו מעצר.

34. אך מחשבה מעטה בלבד הוקדשה להנגשת ההליכים האלה לבני החברה החרדית על מאפייניהם הייחודיים. מתבונן מן הצד עלול להגיע למסקנה, כי ההליכים של זימון לרישום ובדיקת כושר נעשה

אך כדי להגיע לסנקציות שבקצה המנהרה. החרדים בכללותם, ובפרט בני שכבות הגיל הצעירות הנם אוכלוסייה בעלת האוריינות הדיגיטלית הנמוכה ביותר, אולי, מבין קבוצות האוכלוסייה השונות בישראל. לעומת זאת, הליך הגיוס כולו ממשלוח צו ראשון ועד להתייצבות בבקו"ם הוא דיגיטלי כולו והדרך היחידה שיש למלש"ב לתקשר עם רשויות הצבא, לקבל מידע ולהציג מסמכים אישיים ורפואיים הנה באמצעות פלטפורמות דיגיטליות, אליהן נפרט:

35. הציבור החרדי הנו ציבור שמרני מטבעו ומצטיין בגישה חשדנית וזהירה לחידושים טכנולוגיים, בייחוד לאותם חידושים שיש להם השפעה על דפוסים חברתיים. כיום, הציבור החרדי בישראל הוא הציבור בעל שיעורי האוריינות והנגישות הדיגיטלית הנמוכים ביותר. מנתונים שפרסם בשנתון דו"ח מצב המכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית בראשות פרופ' שי שטרן עולה, כי קיימים פערים משמעותיים בדיגיטציה בין הציבור החרדי לציבור הכללי. בציבור החרדי רק ב-61% משפחות חרדיות מחזיקות מחשב בביתן, רק 52% ממשקי הבית מחוברים לאינטרנט ורק 71% מן החרדים משתמשים באינטרנט בכלל, ו-46% מן החרדים משתמשים באינטרנט כל יום. זאת בעוד ששיעור החיבור לאינטרנט במגזר הכללי הוא 91%. (פרק על דיגיטציה מתוך דו"ח מצב החברה החרדית ל-2024 מצ"ב – נספח 6).

36. הנתונים של המכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית אינם מפולחים לפי קבוצות גיל ועיסוק, אך חוקרי המכון מציינים, כי השימוש של בני הציבור החרדי באינטרנט הוא בעיקר לצרכי עבודה ולימודים (הכוונה ללימודים לא תורניים, י.ב.). הנתונים גם לא מפולחים מבחינת קבוצות גיל. חסר זה ניתן להשלים, במידת מה, באמצעות הנתונים משנתון החברה החרדית של המכון לדמוקרטיה לשנת 2021, אשר בחן את היקף השימוש באינטרנט בקרב הילדים ובני הנוער החרדים. (לא נעשה מחקר דומה בשנים שלאחר מכן). לפי הנתונים של המכון לדמוקרטיה רק 13% מחרדים בני פחות מ-18 עשו שימוש באינטרנט. (עמודים רלוונטיים משנתון החברה החרדית של המכון לדמוקרטיה מצ"ב – נספח 7).

37. מנתונים אלה ניתן להסיק, כי אוכלוסיית תלמידי הישיבות הצעירים, שהנה אוכלוסיית היעד של מאמצי הגיוס של המשיבים, היא האוכלוסייה בעלת האוריינות הדיגיטלית הנמוכה ביותר. מדובר בצעירים שאינם עובדים ואינם לומדים במסגרות הכוללות לימודי חול, כך שהם מנותקים מן המסגרות בהן בני הציבור החרדי עושים את עיקר השימוש ורוכשים את עיקר הידע והאוריינות בתחום הדיגיטלי.

38. בעוד שהצעירים החרדים נמצאים בדרגה הנמוכה ביותר של אוריינות דיגיטלית, כל הליכי הרישום, המיון והגיוס מתבססים באופן בלעדי על פלטפורמות דיגיטליות של יחידת מיט"ב.

39. צעיר שמקבל צו התייצבות רואה בראשו מספר פקס, אשר אינו מחובר וכל נסיונותיו לשלוח מסמכים למספר זה עולים בתוהו (ראו, למשל, תצהירו של העותר 2 בעניין). בתחתית הצו מפורטים דרכי התקשרות נוספות, יעילות יותר, עם יחידת מיט"ב – המייל, הפייסבוק, האינסטגרם, הטיק-טוק וערוץ הטלגרם. וודאי, ערוצים אלה יעילים ביותר ושימישים ביותר בעבור מלש"ב ממוצע, אך

ספק אם רוב מקבלי הצווים החרדים יודעים בכלל לקרוא את האייקונים של הרשתות החברתיות באמצעותם ניתן לאתר את יחידת המיט"ב.

40. יחד עם הצו, הצעיר החרדי מקבל שאלון רפואי, אותו הוא מתבקש למלא עובר להתייצבותו בלשכת הגיוס. שאלון זה, על פי האמור בראשו, יש להעלות באופן מקוון באזור האישי של המלש"ב באתר "מתגייסים". (דוגמא לשאלון רפואי עם הכותרת הדורשת להגישו באינטרנט מצ"ב – נספח 8).

41. לאחר קבלת צו ההתייצבות, כל תקשורת בין המלש"ב או יוצא צבא לבין יחידת מיט"ב מתנהלת באמצעות אתר האינטרנט של מיט"ב, או אפליקציה ייעודית. כלומר, מי שאין לו חיבור לאינטרנט ומי שאין לו אוריינות דיגיטלית אינו יכול לתקשר עם רשויות הגיוס. אין הוא יכול למסור לצה"ל מסמכים אודות מצבו האישי והרפואי, אין הוא יכול אפילו לבקש לשנות את היום, את השעה, או את המקום של התייצבותו (ואין זה דבר של מה בכך – רבים מבין מקבלי הצווים הגרים באזור המרכז, או ירושלים, נדרשו להתייצב בלשכת הגיוס בטבריה בשעה 08:30 בבוקר – ראו תצהיר העותר 2 בעניין).

42. חברות מסחריות המבקשות לעודד לקוחות לצרוך את מוצריהן או שירותיהן, עושות הכל כדי להקל על הלקוחות לתקשר עמן, להגיע אליהן ולצרוך את מוצריהן ושירותיהן. הן פותחות קווי טלפון חינם (כלומר, משלמות על שיחות נכנסות), מפעילים מוקדי שירות עם מענה אנושי לצד ציט-בוטים ואתרי אינטרנט, מספקות חנייה חינם למגיעים לסניפיהן (כלומר נושאים בעלויות חניה), ומתאימות את דרכי ההתקשרות וחוויות השירות לצרכיהם, למאפייניהם ולהעדפותיהם של הלקוחות. כך פועלים מי שיש להם תמריץ כלכלי למשוך לקוחות.

43. גם יחידת מיט"ב פועלת כך ביחס למלש"בים שאינם חרדים – היא מתאימה את עצמה היטב לדור היונק את הטכנולוגיה ואת הרשתות החברתיות עם חלב אמו. יחידת מיט"ב אינה פועלת כך ביחס לצעירים החרדים, אותם היועצת המשפטית לממשלה ורשויות הצבא מבקשים לגייס.

44. הליך הרישום, המיון והגיוס אינו מותאם כלל לצעירים חסרי אוריינות דיגיטלית. מי שאינו משתמש באינטרנט לא יוכל לקבל מידע על הזימונים ועל מצב הליכי הזימון, המיון והגיוס בעניינו. הוא לא יוכל אפילו לעדכן את הכתובת שלו כדי לקבל את הזימונים בדואר, כיוון שעדכון הכתובת נעשה אך באופן דיגיטלי. הוא לא יוכל (או יצטרך עזרת צד שלישי) כדי למסור לרשויות הצבא שאלון רפואי ומסמכים רפואיים ולשתף צדדים שלישיים בסודותיו הרפואיים.

45. חמור מכך – לעתים המלש"ב אינו יכול לקבל מידע על עצם הזימון ומועד ההתייצבות. הזימונים לצו ראשון נשלחים כולם בדואר רגיל. נראה כי דבר היעדר היעילות של הדואר היא עניין שבידיעה שיפוטית. מכל מקום, דו"ח מבקר המדינה בעניין השירות לציבור בחברת דואר ישראל בע"מ משנת 2020 מצא ליקויים משמעותיים בטיפול בדברי דואר רגיל. כדברי המבקר:

מביקורת עלו ממצאים אלה: (א) במשך שנים החברה לא עמדה ביעדים שקבע המחוקק לזמני העברת דברי דואר רגילים לידי הנמען; (ב) ליקויים נרשמו באופן הטיפול בדברי דואר

רגיל, ובכלל זה עיכוב במיונם של שקי דברי דואר רגיל ביחידות הדואר, שהביא לעיכוב במסירתם לנמענים, וכן נרשמו ליקויים בהעברת דברי דואר לתיבת הדואר של הנמען שבגינם דברי דואר לא הגיעו ליעדם וחלקם אף הושארו מחוץ לתיבת המכתבים של הנמען; (ג) חלק מדברי דואר בשירות זה אובדים כשהם בחזקת החברה ונבצר ממנה לאתרם או לציין היכן אבדו;

עד כה לא נערך דו"ח מעקב בעקבות ממצאי הביקורת, אך אין מקום להניח כי מצב הטיפול בדואר רגיל השתפר. לפי דו"ח פניות הציבור של מינהל הדואר במשרד התקשורת לשנת 2023 (הדו"ח האחרון שפורסם), חל זינוק בתלונות הציבור על חלוקת דברי דואר, כאשר העלייה של 156% חלה ביחס לאי-קבלת דואר רגיל. (דו"ח פניות הציבור של מינהל הדואר במשרד התקשורת לשנת 2023 מצ"ב – נספח 9).

46. משמעות הדברים, כי גם כאשר נשלח הזימון לצו ראשון לכתובתו הנכונה והמעודכנת של המלש"ב, סיכויי הגעתו (קל וחומר – סיכויי הגעתו במועד) אינם מן המשופרים. ברם, במקרים לא מעטים נשלחים המכתבים והזימונים לכתובת לא מעודכנת. למשל, יחידת מיט"ב מתעקשת לשלוח את דברי הדואר המיועדים לעותר 3 לכתובת הוריו ב, ולא לכתובתו המעודכנת בערד.

47. וודאי, המלש"ב החרדי יכול לנסות לעשות בירורים טלפוניים ביחס למצבו ומועד התייצבותו. ברם, מספרי הטלפון של מיט"ב אינם מפורסמים לציבור שאינו גולש באינטרנט. הם מופיעים על גבי הזימונים, אשר כאמור, נשלחים בדואר רגיל לכתובות שלא תמיד מעודכנות.

48. המשיבים יצרו בעבור המלש"ב החרדי מציאות קפקאית. מצד אחד, המשיבים מצהירים על רצונם הרב לגייס את כל בני הישיבות ולהטיל סנקציות על אלה שאינם מתגייסים ואינם משתפים פעולה עם הליך הגיוס. מנגד, המשיבים שינו לרעה את הליך הגיוס לכלל האוכלוסייה והפכו אותו לבלתי מותאם במיוחד בעבור המלש"ב החרדי, בדגש על אי-התאמה לצעירי תלמיד ישיבה נעדר אוריינות דיגיטלית.

49. השינויים עליהם הצהירה המדינה בתשובתה בעתירת הגיוס כולם הופכים את הליכי הרישום, המיון והגיוס לפחות מותאמים לצעירים נעדרי אוריינות דיגיטלית. הזימונים למי שאינו מתייצב לזימון הראשון נשלחים בתדירות גבוהה יותר בדואר רגיל, באופן שמעלה את הסיכון כי הזימון יגיע כבר בחלוף תאריך ההתייצבות. בנוסף, כעולה מן התשובה, המשיבים ויתרו של ווידוא כתובת ואיתור טלפוני של המלש"בים. קיצור דרך זה פוגע בכלם, אך הוא פוגע במיוחד במי שנעדרים אוריינות דיגיטלית ואינם יכולים לגשת ולדלות מן האינטרנט מידע על מצבם ביחס להליכי הגיוס.

50. מתשובת המדינה בעתירת הגיוס עולה, כי במיט"ב כבר התגבשה הבנה, כי מבחני דירוג פסיכוטכני ראשוני (הדפ"ר) הנהוגים אינם מתאימים לאוכלוסייה החרדית (ר' סעיף 35 לנספח 5). למרבה הצער, ההבנה כי הליכי רישום, מיון וגיוס המבוססים על דיגיטציה מלאה, ללא אפשרות של יצירת קשר והגשת מסמכים באמצעים ה-"מסורתיים" אינו מותאם לאוכלוסייה החרדית אף הוא.

כאן עולה השאלה: בעיני היועצת המשפטית לממשלה – מהו העיקר ומהו הטפל? האם עצם הגיוס הוא המטרה המרכזית, או שמא דווקא הטלת הסנקציות על מי שאינם משתפים פעולה היא העיקר, בעוד ניהול הליכי הרישום, המיון והגיוס אינו אלא תירוץ להצדקת אותן סנקציות?

51. נותיר את השאלה הזאת כשאלה רטורית לעת עתה. החובה לאפשר לאוכלוסייה נעדרת אוריינות דיגיטלית לתקשר עם גופים ציבוריים באמצעים אכראיים כמו פקסימיליה נקבעה בהוראה מפורשת בחוק – סעיף 2(ג) לחוק תקשורת דיגיטלית עם גופים ציבוריים, תשע"ח-2018, לאמור:

אפשר גוף ציבורי פנייה אליו באמצעות דואר אלקטרוני או באמצעי קשר דיגיטלי אחר שאופן השימוש בו זהה לשימוש בדואר אלקטרוני לעניין פנייה מסוימת, יאפשר את הפנייה גם באמצעות פקסימיליה.

52. מתן אפשרות לפנות את הגוף הציבורי באמצעות פקסימיליה אינו נתון לשיקול דעת, הוא בגדר חובה סטטוטורית המוטלת על כל גוף ציבורי המאפשר פנייה אליו באמצעים דיגיטליים. היעדר האפשרות לפנות, להגיש בקשות ולהעביר מסמכים אל רשויות מיט"ב באמצעות פקסימיליה, כעולה מתצהירי העותרים, מהווה הפרה בוטה של חובתה של הרשות על פי דין, הפרה אותה יש לתקן לאלתר. כאן המקום להדגיש, כי מספר הפקס המופיע על צווי הגיוס אינו פעיל ולא ניתן להעביר אליו פניות ומסמכים.

53. העותרים יטענו, כי על יחידת מיט"ב להעמיד לרשות הציבור מספר פקס באמצעותו ניתן יהיה להגיש אליה בקשות ולהעביר אליה מסמכים אישיים ורפואיים, בדיוק כמו שהדבר נעשה באמצעים דיגיטליים. מכיוון שמשלוח בפקס כרוך גם בוודא קבלה (השוו תקנה 161(2)(ג) לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ח-2018), הרי יש להעמיד לרשות הציבור גם מספר טלפון (בו ניתן מענה תוך זמן סביר) על מנת לוודא את קבלת המסמכים.

54. אולם, בתיקון המצב להבא אין די. היעדר הנגשה של הליכי המיון, הרישום והגיוס לחסרי אוריינות דיגיטלית אינו רק סותר את סעיף 2(ג) לחוק התקשורת הדיגיטלית עם גופים ציבוריים, אלא גם את עקרון השוויון המינהלי.

55. עקרון השוויון דורש יחס שווה לשווים ויחס שונה לשונים. יחס שווה לבעלי שוני רלוונטי פוגע בעקרון השוויון בדיוק כפי שיחס שונה לנעדרי שוני רלוונטי פוגע בשוויון. (ר' ד"נ 10/69 בורנובסקי נ' הרב הראשי לישראל, פ"ד כה(1) 7, עמ' 36-35; בג"צ 953/87 פורז נ' עיריית תל-אביב, פ"ד מב(2) 309; בית המשפט הנכבד הזה הכיר בעקרון השוויון כאחד מאבני התשתית של שיטתנו המשפטית. פסקי הדין שביטלו את הוראות הפטור לבני הישיבות וחייבו לגייסם מושתתים על הזכות לשוויון. אין משיגים שוויון על ידי פגיעה בשוויון ואין משיגים שוויון בנטל על ידי פגיעה בשוויון בהליכי הגיוס.

56. כיום המשיבים מתייחסים באופן שווה לשונים. המשיבים מתייחסים לכלל המלש"בים באופן "אחיד": כולם נדרשים להגיש טפסים מקוונים ולהתכתב באמצעים דיגיטליים. אך אחידות זו מתעלמת משוני מהותי – העובדה שחלק ניכר מהמלש"בים החרדים נעדרים אוריינות דיגיטלית

ואינם יכולים להשתמש בכלים הללו בפועל. **שוויון פורמלי (יחס זהה לכולם) הופך כאן לא־שוויון מהותי**, שכן הוא יוצר יתרון לאוכלוסיות עם מיומנות טכנולוגית ומדיר בפועל את מי שחסרים מיומנות זו.

57. היעדר הנגשה של הליכי הרישום, המיון והגיוס לנעדרי אוריינות דיגיטלית, בניגוד לחוק, מפלה את הצעירים החרדים נעדרי אוריינות דיגיטלית, לעומת יתר האוכלוסיה בעלת אוריינות דיגיטלית.

58. קיים מתאם מובהק בין אוריינות דיגיטלית להשתייכות חברתית מגזרית. לא רק חלק ניכר מן החרדים בגילאים הרלוונטיים חסרי אוריינות דיגיטלית, רוב חסרי האוריינות הדיגיטלית הם חרדים. **התוצאה היא אפליה מגזרית עקיפה** - גם אם ההסדר ניטרלי על פניו, בפועל הוא מפלה ציבור שלם, פוגע בזכותו לשוויון בנגישות להליך המינהלי ופוגע ביכולתו לקיים את חובתו על פי חוק.

59. כולם חייבים לשתף פעולה עם הליכי הרישום, המיון והגיוס. כולם חשופים במידה שווה לסנקציות בשל הפרת חובה זו. כולם חייבים להתייצב לצו ראשון ולהמציא שאלון רפואים ומסמכים רפואיים אחרים. אולם, בפני מלש"בים החרדים בשל היעדר אוריינות דיגיטלית והיעדר הנגשה של ההליך, עומדים מכשולים ייחודיים ביכולתם לתקשר עם רשויות הגיוס, לקבל מידע ולהעביר מסמכים, מכשולים שנוצרו בשל הפרת חוק התקשורת הדיגיטלית על ידי מיט"ב ואשר מקשים על יכולתם לשתף פעולה עם הליכי גיוס.

60. כתוצאה מכך, צעירי חרדי נמצא בסיכון מוגבר להגיע למצב שמוצא נגדו צו בהתאם לסעיף 12 לחוק שירות ביטחון בשל היעדר שיתוף פעולה עם ההליכי הגיוס. גם במצב שאותו צעיר נכון לשתף פעולה עם ההליך, העובדה שבניגוד לחוק ההליך הוא כולו דיגיטלי ולא ניתן לפנות ללשכות הגיוס באמצעים אנלוגיים, מציב בפניו קושי ממשי הן לקבל מידע על אודות ההליכים והן להעביר מסמכים דרושים ולשתף פעולה עם ההליך.

61. מקרהו של העותר 3 יוכיח. לפנינו אדם המתמודד עם בעיה פסיכיאטרית, מוכר כנכה על ידי ביטוח לאומי, אשר נאבק עם לשכת הגיוס כדי למסור לה את המסמכים המעידים על מצבו. העותר נעדר אוריינות דיגיטלית, רודף אחר לשכת הגיוס כדי למסור לה מסמכים בעניין מצבו. לשכת הגיוס מסרבת לקבל מסמכים בכל דרך, זולת באמצעות אתר האינטרנט, וכאשר המסמכים שהעותר מוסר אינם מספיקים והוא נדרש להגיש אישורים נוספים על מצבו, הוא לא מצליח להיגשם בדרך דיגיטלית הרצויה למשיבים ומוצא נגדו צו 12.

62. המשיבים רתמו את העגלה לפני הסוסים (אם נשתמש בדימויים מעידן הטרומ-דיגיטלי). אצה להם הדרך להפעלת הסנקציות – צווים לפי סעיף 12 לחוק שירות ביטחון וצווי מעצר בגין נפקדות ועריקות, אך הם לא דאגו לקיים את מצוות החוק ולהנגיש את ההליכים לציבור אותו הם מבקשים לגייס. לו דאגו לקיים את מצוות המחוקק ולהתאים את ההליכים בלשכות הגיוס לאנשים שלא התקדמות לעידן הדיגיטלי, ייתכן והיו נזקקים לפחות צווי 12.

63. העותרים יטענו, כי התרופה לפגיעה בשוויון יכולה להיות אך בהחזרת הרתימה לסדרה הנכון. קודם כל יש לעמוד בדרישות החוק ורק לאחר מכן ניתן לדרוש מן הצעירים החרדים נעדרי האוריינות הדיגיטלית לשתף פעולה על הליכי הרישום, המיון והגיוס ולהפעיל סנקציות על אלה הממאנים לעשות כן.

64. לו הפגיעה בשוויון הייתה נובעת מהחלטה הנתונה לשיקול דעת של המשיבים ניתן היה לטעון שדי בתיקון מכאן ולהבא ובירור פרטני ביחס למי שיטען שקיבל צו 12 כיוון שלא הצליח לשתף פעולה עם הליכי הרישום, המיון והגיוס עד כה. אך הפגיעה בשוויון נובעת מהפרת הוראת חוק ברורה. כעוצמת הפגם כן עוצמת הסעד. הפרת החוק המובילה לפגיעה בשוויון מצדיקה את ביטולם של הצווים מכוח סעיף 12 לחוק שירות הביטחון שהוצאו עד כה נגד בני הישיבות, ביטול צווי המעצר שהוצאו לגביהם ומתן הזדמנות נוספת, הפעם שוויונית ותואמת את הדין, לשתף פעולה על הליכי הרישום, המיון והגיוס. למצער, יש להשעות את תוקפם של הצווים האלה עד להנגשת ההליכים לנעדרי אוריינות דיגיטלית, בהתאם לסעיף 2(ג) לחוק התקשורת הדיגיטלית.

65. מן הטעמים המפורטים בעתירה, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צווים על תנאי כמבוקש בה.

יצחק בם, עו"ד
ב"כ העותרים

היום, י' אלול תשפ"ה, 3.9.25